

13,4 млрд дол. збитків) і неефективних реформ (Болонський процес, НУШ). Аналіз періоду "інтелектуальної стерилізації" (1991—2025) виявив чотири хвилі "відтоку мізків", кумулятивну втрату 70—80% наукового потенціалу та деградацію освіти на всіх рівнях. Без запровадження відповідних заходів із дестабілізації до 2030 р. прогнозується перетворення України на "інтелектуальну пустелю" з посиленням зовнішньої залежності та загрозою національній ідентичності.

Рекомендації

1. *Фінансування*: підвищити видатки на R&D до 2% ВВП і на освіту до 7% ВВП до 2030 р., із пріоритетом фундаментальних досліджень і реконструкції.

2. *Освітні реформи*: забезпечити університетську автономію, скоротити бюрократію Бо-

лонського процесу, посилити національний компонент у НУШ та глибину навчання.

3. *Репатріація талантів*: запровадити програми "кровообігу мізків" із грантами, податковими пільгами та стимулами для повернення (мета — 20% репатріації до 2028 р.).

4. *Антикорупція й управління*: формувати склад керівництва ЗВО за науковими критеріями, зменшити навантаження на викладачів і запровадити незалежний моніторинг.

5. *Міжнародна співпраця*: використовувати допомогу (World Bank, ЄС) для автономних проєктів, уникати боргової залежності та розвивати технологічні альянси.

Реалізація цих заходів потребує політичної волі, інакше "інтелектуальна стерилізація" нашої нації стане незворотною, блокуючи її креативне відродження.

Список бібліографічних посилань

1. Ларуш Л. Твори в Executive Intelligence Review (EIR). 1970—2010-ті pp.
2. Becker G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education. First Edition. University of Chicago Press, 1964. 412 p.
3. OECD & World Bank. Звіти про освіту та явище "відтоку мізків" (brain drain) в Україні. 2022—2025 pp.
4. Міністерство освіти і науки України. Статистика еміграції та фінансування. 2024—2025 pp.
5. Detector Media. Критика Болонської системи в Україні як форми мімікрії з невідповідністю ринку праці. 2010—2020-ті pp.
6. SalaryExpert & Glassdoor. How much does a Teacher make in Kyiv. 2025.
7. Global Innovation Index 2025 (WIPO). Дані про R&D України.
8. Сакс А. Концепція "кровообігу мізків".
9. World Bank. Research and development expenditure (% of GDP) — Ukraine. 2025.
10. МОН України. Report on Higher Education Quality. 2024.

(Далі буде)

Надійшла до редакції 17.11.2025

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.12\(353\).10-16](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.12(353).10-16)

УДК 027.5.08:004.77](477)(045)

Юрій Горбань,

кандидат культурології, професор,
завідувач кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю КНУКіМ
y.i.gorban@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5837-4409>

Тетяна Новальська,

докторка історичних наук,
професорка кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю КНУКіМ
novalska@meta.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3093-3998>

Цифрова трансформація публічних бібліотек України: сучасний стан, виклики та перспективи

У статті проведено комплексний аналіз особливостей цифрової трансформації публічних бібліотек України в умовах сучасних соціальних, технологічних і безпекових викликів. Розглянуто основні напрями цифровізації: розвиток електронної інфраструктури та ресурсів, використання цифрових комунікацій і соціальних мереж, формування цифрової культури й створення цифрових робочих місць. Визначено основні досягнення, проблеми та перспективи впровадження інформаційних технологій у діяльність бібліотек, зокрема вплив глобалізаційних процесів і наслідків повномасштабної агресії РФ. Висвітлено переваги цифровізації бібліотек і проблеми, пов'язані з нерівномірністю розвитку інфраструктури, фінансуванням, кадровим забезпеченням і

© Горбань Ю., Новальська Т., 2025

нормативно-правовим урегулюванням. Обґрунтовано потребу стратегічного підходу до цифровізації бібліотечного інформаційного простору. Окреслено перспективи впровадження цифрових технологій у бібліотечну практику.

Ключові слова: публічні бібліотеки; цифровізація; інформаційний простір; електронна інфраструктура; електронні ресурси; інформаційні технології; соціальні мережі; цифрова культура; цифрові комунікації; цифрові технології; цифрове робоче місце; воєнний стан

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким поширенням цифрових технологій майже у всі сфери життя й діяльності. Глобальні процеси цифровізації докорінно змінюють способи створення, пошуку та споживання інформації, висувачи нові вимоги до соціальних інститутів, зокрема публічних бібліотек. В Україні ці процеси набувають особливої актуальності та складності через потребу модернізації інфраструктури, подолання цифрового розриву, реагування на виклики, спричинені повномасштабним вторгненням РФ. Публічні бібліотеки як важливі центри доступу до інформації, освіти та культури, мають адаптуватися до цифрового середовища, щоб залишатися релевантними й ефективно виконувати суспільні функції [11; 15].

Цифрова трансформація стає не лише трендом, а вагомим умовою подальшого розвитку й інтеграції бібліотек у національний і глобальний інформаційні простори. З огляду на це актуальним завданням є забезпечення рівного доступу громадян до інформаційних ресурсів і цифрових послуг, а також розвиток цифрової грамотності населення й підтримка цифрової інклюзії.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематику цифровізації бібліотечної справи активно досліджують вітчизняні й закордонні науковці.

Значний внесок у розроблення теоретичних і практичних аспектів функціонування електронних бібліотек, упровадження інформаційних технологій зробили українські вчені Т. Новицька, Я. Сікора [12], О. Івашкевич [6], С. Гарагуля [1] та ін.

Н. Левченко досліджує питання формування електронних ресурсів [7], Ж. Самохіна — особливості використання соціальних мереж і цифрових комунікацій у бібліотечній діяльності [16], Т. Горбул — аспекти розвитку цифрової грамотності та культури [4].

Закордонні науковці зосереджують увагу на проблематиці створення цифрової інфраструктури, інтероперабельності систем і користувацького досвіду в цифровому середовищі [19].

Водночас, попри значну кількість публікацій, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексного аналізу цифрової трансформації публічних бібліотек України в її сучасному стані, враховуючи специфіку національного кон-

тексту, зокрема вплив війни та потребу швидкої адаптації. Слід приділити увагу вивченню питань, пов'язаних із системним оцінюванням ефективності використання наявних цифрових інструментів, аналізом стану цифрових робочих місць бібліотечарів, виробленням стратегічних підходів до подальшої цифровізації в умовах обмежених ресурсів і безпекових загроз.

Мета статті — дослідити сучасний стан, окреслити виклики та перспективи процесів цифрової трансформації публічних бібліотек України, визначити основні напрями їх інтеграції у світовий інформаційний простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифрова трансформація публічних бібліотек України є багатоаспектним процесом, що охоплює технологічні, ресурсні, комунікаційні, культурні й організаційні зміни.

Електронна інфраструктура та ресурси. Основою цифрової трансформації є наявність сучасної матеріально-технічної бази: комп'ютерного обладнання, доступу до інтернет-мережі, відповідного програмного забезпечення (ПЗ) [8]. Водночас стан інфраструктури публічних бібліотек України є вкрай нерівномірним. Якщо обласні й окремі міські бібліотеки мають відносно належне забезпечення, то бібліотеки в сільській місцевості та малих містах часто стикаються з проблемами застарілого обладнання, повільного, нестабільного чи відсутнього інтернет-зв'язку [5].

Важливим кроком у напрямі цифровізації стало впровадження національних ініціатив, зокрема проекту "Дія. Цифрова освіта", у межах якого на базі бібліотек створюють хаби цифрової освіти. Однак їх покриття не є всеохопним і не забезпечує рівних можливостей для всіх громад. Формування електронних ресурсів передбачає оцифровування власних фондів (зокрема краєзнавчих), надання доступу до передплачених баз даних, агрегацію відкритих освітніх і наукових ресурсів. Багато бібліотек створюють власні електронні каталоги та цифрові колекції, проте питання ліцензування контенту, довготривалого зберігання цифрових даних і забезпечення інтероперабельності залишаються актуальними [9]. Дані щодо цифрової інфраструктури й ресурсів публічних бібліотек України узагальнено в табл. 1.

Повномасштабне вторгнення РФ завдало значної шкоди бібліотечній інфраструктурі: багато

установ зруйновано чи пошкоджено, що на роки відкинуло процес цифровізації в певних регіонах. Водночас бібліотеки залишаються осередками поширення верифікованої інформації, протидії

фейковим новинам і дезінформації, адже надають вільний доступ до широкого спектра ресурсів — від книг і періодичних видань до цифрових архівів та освітніх програм [10].

Таблиця 1

Основні компоненти та виклики цифрової інфраструктури й ресурсів публічних бібліотек України

Тип ресурсу та інфраструктури	Приклади та характеристика	Основні виклики
Комп'ютерне та програмне забезпечення	Наявність ПК для користувачів і персоналу, операційних систем, офісних пакетів, антивірусів	Застаріле обладнання, недостатня кількість, проблеми з ліцензуванням ПЗ, технічним обслуговуванням, нерівномірністю забезпечення
Доступ до інтернет-мережі	Стаціонарний і бездротовий (Wi-Fi) доступ для користувачів та персоналу	Низька швидкість (особливо в сільській місцевості), висока вартість під'єднання й трафіку, проблеми зі стабільністю зв'язку
Електронні каталоги	Онлайн-доступ до бібліографічних записів фонду бібліотеки, інтеграція з АБІС	Забезпечення повноти й актуальності даних, зручність інтерфейсу, інтероперабельність з іншими системами
Цифрові колекції	Оцифровані фонди (краєзнавство, рідкісні видання), фотоархіви, аудіо- / відеоматеріали	Авторське право, стандарти оцифрування, довготривале зберігання, метадані, забезпечення доступу
Передплачені електронні ресурси	Доступ до наукових баз даних, електронних книг, періодики (вітчизняні та закордонні)	Висока вартість передплати, обмежений вибір ресурсів через фінансування, управління ліцензіями
Хаби цифрової освіти та пункти доступу	Обладнані місця для навчання цифрових навичок, доступу до е-послуг (наприклад, "Дія")	Недостатнє покриття території, потреба у кваліфікованих тренерах, оновлення обладнання та ПЗ
Системи цифрового збереження	Репозитарії для довготривалого зберігання оцифрованих матеріалів та електронних ресурсів	Технічна складність, висока вартість, брак єдиних стандартів, безпека даних (особливо під час війни)

Примітка: Дані таблиці є узагальненими й можуть варіюватися залежно від типу та місцезнаходження бібліотеки. *Джерело:* розроблено авторами на основі аналізу наукових публікацій [1; 5; 6; 9; 12], звітів бібліотек і стратегічних документів [8].

Цифрові комунікації та соціальні мережі. Сучасні публічні бібліотеки активно використовують цифрові канали для комунікації з користувачами, просування сервісів і послуг. Вебсайти бібліотечних установ перетворюються з простих візитівок на інтерактивні портали, що надають доступ до електронних каталогів, цифрових ресурсів, віртуальних виставок і послуг [18].

Важливу роль у цифровій комунікації відіграють соціальні мережі (Facebook, Instagram, Telegram та ін.), які ефективно використовують для інформування про події, проведення онлайн-заходів (читань, лекцій, майстер-класів), надання віртуальних довідок, налагодження зворотного зв'язку та формування спільнот навколо бібліотеки [14]. Ефективність такої комунікації залежить від регулярного оновлення контенту, його якості, адаптації до специфіки платформи та вміння взаємодіяти з аудиторією. Виклики, пов'язані з пандемією COVID-19 і повномасштабною війною, значно

активізували потребу використання цифрових комунікацій, змусивши бібліотеки швидко адаптуватися до надання послуг у дистанційному форматі.

Формування цифрової культури та грамотності. Публічні бібліотеки відіграють головну роль у подоланні цифрового розриву та розвитку цифрових компетенцій населення. Установи надають вільний доступ до комп'ютерів й інтернету, проводять тренінги та курси з основ комп'ютерної й інформаційної грамотності для різних вікових груп (дітей, дорослих, літніх людей).

В умовах інформаційної війни та масового поширення дезінформації особливого значення набуває розвиток медіаграмотності й навичок критичного оцінювання повідомлень. Бібліотеки стають майданчиками для навчання безпечної поведінки в інтернеті, захисту персональних даних і протидії маніпуляціям. Створення хабів цифрової освіти є важливим напрямом, що дає змогу системно підходити до формування цифро-

вої культури громадян. Ці осередки сприяють практичному засвоєнню цифрових навичок завдяки прямим під'єднанням до електронних баз даних, новинних ресурсів і форумів, використанню соціальних мереж, месенджерів та освітніх платформ для практичних занять, а також участі в заняттях провідних фахівців й експертів [3].

Цифрове робоче місце бібліотекаря. Процеси цифрової трансформації бібліотек зумовлюють потребу модернізації професійної діяльності бібліотекарів і відповідної організації робочих місць. З огляду на тренди сьогодення бібліотечні працівники мають бути не лише впевненими користувачами, а й промоутерами та інструкторами з опанування цифрових технологій [2].

Цифрове робоче місце потребує наявності сучасного обладнання й програмного забезпечення (зокрема, автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, АБІС), а також доступу до професійних ресурсів і систем комунікації [17].

Важливим є розвиток цифрових навичок бібліотекарів: уміння працювати з різними типами електронних ресурсів, використовувати інструменти цифрового маркетингу, створювати цифровий контент, надавати онлайн-консультації, навчати користувачів цифрових навичок [13].

Ефективне функціонування цифрового робочого місця та реалізація нових завдань бібліотеки потребують від фахівців набуття низки цифрових компетентностей (табл. 2).

Таблиця 2

Основні цифрові компетентності сучасного бібліотекаря

Сфера компетентності	Знання та навички
Управління інформаційними ресурсами	Робота з АБІС, пошук та оцінювання даних в електронних базах даних, каталогізація й індексування е-ресурсів, знання стандартів метаданих, основ оцифровування
Цифрові комунікації та маркетинг	Ведення вебсайту та сторінок у соціальних мережах, створення цифрового контенту (текст, графіка, відео), e-mail-маркетинг, онлайн-промоція послуг, віртуальна довідка
Навчання цифрової грамотності	Розроблення та проведення тренінгів із комп'ютерної, інформаційної та медіаграмотності, консультування користувачів щодо е-послуг і безпеки в інтернеті
Технічна підтримка й адміністрування	Базове обслуговування комп'ютерної техніки та ПЗ, налаштування доступу до мережі, адміністрування вебсайту / АБІС (на певному рівні), знання основ кібербезпеки
Робота з даними й аналітика	Збирання й аналіз статистики використання е-ресурсів і послуг, візуалізація даних, розуміння принципів роботи з відкритими даними, знання основ захисту персональних даних
Безперервний професійний розвиток	Моніторинг технологічних трендів, самостійне опанування нових інструментів і платформ, участь у вебінарах та онлайн-курсах, обмін досвідом у професійних мережах

Примітка: Перелік не є вичерпним і відбиває основні напрями розвитку цифрових навичок бібліотечних фахівців. *Джерело:* розроблено авторами на базі аналізу професійних стандартів, результатів досліджень [4; 13] та вимог до сучасних бібліотечних фахівців [17].

Розвиток цифрового середовища бібліотек потребує цілеспрямованої підготовки фахівців, здатних ефективно працювати з новими технологіями, тому системні програми підвищення кваліфікації та перепідготовки є важливою умовою успішної цифрової трансформації галузі. Упровадження АБІС дає змогу оптимізувати й автоматизувати рутинні процеси (каталогізація, обслуговування), звільняючи час для інтелектуальної, комунікаційної й аналітичної роботи.

Актуальні проблеми та ризики. Попри позитивні зрушення, процес цифрової трансформації бібліотек супроводжує низка проблем і викликів:

— недостатнє та нерівномірне фінансування, що обмежує можливості оновлення інфраструктури й передплати електронних ресурсів;

— значний цифровий розрив між різними регіонами й типами населених пунктів;

— наслідки війни: руйнування бібліотек, втрата обладнання, вимушене переміщення населення та бібліотекарів, безпекові ризики (кібератаки, збереження даних);

— недосконалість нормативно-правової бази, що регулює питання авторського права у цифровому середовищі, оцифровування та доступу до ресурсів;

— кадровий дефіцит і потреба в систематичному підвищенні рівня цифрової кваліфікації бібліотечних фахівців;

— низький показник цифрової грамотності частини населення, що ускладнює використання цифрових послуг [5; 15].

Висновки. Цифрова трансформація публічних бібліотек України є складним, багатограним, але невідворотним процесом. Бібліотеки демонструють високу адаптивність, особливо в умовах кризових ситуацій, активно впроваджуючи цифрові технології для розширення спектра послуг, залучення користувачів і виконання соціальної місії. Основними напрямками є розвиток інфраструктури, формування якісних електронних ресурсів, активна цифрова комунікація та просвітницька діяльність у сфері цифрової грамотності. Водночас наявна низка системних проблем, пов'язаних із фінансуванням, нерівномірністю розвитку, кадровим забезпеченням і безпековими викликами, посиленими війною.

Подолання зазначених перешкод потребує розроблення та реалізації комплексної державної

стратегії цифрової трансформації бібліотек, яка передбачає стабільне фінансування, оновлення нормативної бази, розвиток партнерства між бібліотеками, владою, освітніми установами та IT-сектором, а також системне підвищення кваліфікації бібліотекарів.

Перспективи подальшого наукового аналізу полягають у поглибленому вивченні впливу війни на процеси цифровізації бібліотек у різних регіонах України; дослідженні ефективності різних моделей центрів цифрової освіти; аналізі користувацького досвіду взаємодії з цифровими бібліотечними сервісами; вивченні можливостей використання технологій штучного інтелекту в бібліотечній практиці; розробленні моделей стійкого цифрового розвитку публічних бібліотек в умовах тривалих кризових явищ.

Список бібліографічних посилань

1. Гарагуля С. С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 17—23.
2. Горбань Ю. І., Касьян В. В., Прокопенко Л. І. Напрями адаптації публічних бібліотек України в цифровому суспільстві. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2025. № 67. С. 112—124. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.067.08>.
3. Горбань Ю. І., Олійник О. М., Кобишча Н. І. Цифровізація освітнього процесу в контексті реалій інформаційного суспільства. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2024. Т. 7, № 1. С. 24—37. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.7.1.2024.306996>.
4. Горбул Т. О. Діджиталізація культурної спадщини в Україні: аналіз особливостей в контексті розвитку цифрової культури. *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 4. С. 212—218. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.29>.
5. Смельянов В. М., Берсан Є. В. Проблеми та перспективи розвитку електронного урядування в Україні. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія: Державне управління. 2016. Т. 281, Вип. 269. С. 11—17.
6. Івашкевич О. В. Штучний інтелект в акустиці функціонування книгозбірень України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 2. С. 97—101. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2023.284672>.
7. Левченко Н. Академічна бібліотека в системі вищої освіти. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2018. Вип. 49. С. 204—215.
8. Лега Є., Ляшенко С. Методи та алгоритми оцінювання цифрової інфраструктури закладів вищої освіти. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2023. № 2 (24). С. 90—103. DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2023.24.090>.
9. Науково-організаційні засади проектування мережі електронних бібліотек установ НАПН України : колект. монографія / за наук. ред.: В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна. Київ : Атіка, 2014. 184 с.
10. Новальська Т. В., Горбань Ю. І., Бачинська Н. А., Пристай Г. І. Публічні бібліотеки України як складова інформаційного спротиву російській агресії. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2024. Вип. 65. С. 69—82. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.065.05>.
11. Новальська Ю. Методична робота бібліотек України в умовах воєнного стану. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 2. С. 10—15. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.2\(331\).10-15](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.2(331).10-15).
12. Новицька Т. Л., Сікора Я. Б. Сучасні технології та функціональні можливості використання наукових електронних бібліотек. *Перспективи та інновації науки. Серія "Педагогіка", Серія "Психологія", Серія "Медицина"*. 2024. № 11 (45). С. 700—713. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-700-713](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-700-713).
13. Онищенко О. Цифровізація — стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 3—9.
14. Перевозник Т. В. Ком'юніті-аспекти респектабельної бібліотеки. Бібліотечно-інформаційне середовище як драйвер змін та інновацій в освіті : матеріали 2-ї Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 30 жовт. 2020 р. Харків, 2020. С. 65—69. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/13367/1/komuniti_aspekty_respektabelnoi_biblioteku.pdf (дата звернення: 27.05.2025).
15. Пугач Л. Ю. Перспективи інноваційних змін у бібліотечній діяльності: погляди вітчизняних вчених. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 14—20. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2022.263800>.

16. Самохіна Ж. Використання інструментарію цифрового маркетингу в діяльності бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 1. С. 12—22. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.012>.
17. Стадник Н. І. Розробка програмного забезпечення адміністрування бібліотечних даних на основі використання системи Koha із вбудованим модулем каталогізації : магістер. робота / Тернопіль. нац. техн. ун-т імені Івана Пулюя. Тернопіль, 2019. 96 с. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/30637/4/dyplom_Stadnyk_K_2020.pdf (дата звернення: 27.05.2025).
18. Тюркеджи Н. С. Асистивні технології в документно-інформаційних структурах: сервісний підхід : дис. ... д-ра філософії : 029 / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2023. 224 с.
19. Cox J. The Position and Prospects of Academic Libraries: Strengths and Opportunities. *New Review of Academic Librarianship*. 2023. Vol. 29, Iss. 4. P. 367—393. DOI: <https://doi.org/10.1080/13614533.2023.2238692>.

Yurii Horban,
PhD of Cultural Studies, Professor,
Head of the Department of Information
and Public Relations KNUCA

Tetiana Novalska,
DSc of History,
Professor Department of Information
and Public Relations KNUCA

Digital transformations of public libraries in Ukraine: current status, challenges, and prospects

Relevance. The digital transformation of public libraries is becoming a prerequisite for their effective functioning in today's information society. In Ukraine, this process is particularly important due to the need to modernize infrastructure, bridge the digital divide, and respond to the challenges posed by full-scale war. **The purpose of the study** is to analyze the current state, main directions, challenges, and prospects of the digital transformation of public libraries in Ukraine, and to identify key strategies for the development and digital integration of libraries into the national and global information space. **Methods.** System analysis, comparative analysis, review of scientific publications, case method for evaluating specific digitization projects, as well as an analytical review of regulatory, legal, and organizational aspects of digital transformation were used. **The scientific novelty** lies in the comprehensive coverage of the digitization process of Ukrainian public libraries, taking into account the national context and the consequences of full-scale war. For the first time, the effectiveness of the use of digital tools, the state of digital workplaces for librarians, and the role of libraries in the development of media literacy and digital culture among citizens have been systematically analyzed. **Results.** The study shows that the digital transformation of public libraries is an inevitable process that encompasses technological, communication, cultural, and organizational changes. The main achievements have been identified, including the development of electronic infrastructure, the formation of digital resources, the active use of social networks and digital communications, the creation of digital workplaces, etc. At the same time, systemic problems have been identified, including uneven funding, the digital divide between regions, the destruction of infrastructure as a result of armed aggression, staff shortages, and regulatory challenges. **Conclusions.** The digital transformation of public libraries is a multifaceted and inevitable process. For the effective development of institutions, a comprehensive state strategy is needed that provides for stable funding, updating of the regulatory framework, development of cooperation with educational institutions and the IT sector, as well as systematic improvement of librarians' qualifications. **Prospects for further research** include studying the impact of war on the digitization of libraries in different regions of Ukraine, evaluating the effectiveness of different models of digital education centers, and developing models for the sustainable digital development of public libraries in conditions of prolonged crisis.

Keywords: electronic infrastructure; electronic resources; information space; information technologies; public libraries; social networks; digital culture; digital communications; digital technologies; digitization; digital workplace

References

1. Harahulia S. S. (2014). Biblioteki v informatsiinomu suspilstvi: orientatsiia na korystuvacha. *Bibliotichni visnyk*, 6, pp. 17—23.
2. Horban Yu. I., Kasian V. V. & Prokopenko L. I. (2025). Napriamy adaptatsii publichnykh bibliotek Ukrainy v tsyfrovomu suspilstvi. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, 67, pp. 112—124. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.067.08>.
3. Horban Yu. I., Oliinyk O. M. & Kobyzhcha N. I. (2024). Tsyfrovizatsiia osvithnoho protsesu v konteksti realii informatsiinoho suspilstva. Tsyfrova platforma: informatsiini tekhnologii v sotsiokulturnii sferi, 7 (1), pp. 24—37. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.7.1.2024.306996>.
4. Horbul T. O. (2023). Didzhitalizatsiia kulturnoi spadshchyny v Ukraini: analiz osoblyvosti v konteksti rozvytku tsyfrovoy kultury. *Kulturolohichniy almanakh*, 4, pp. 212—218. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.29>.
5. Iemelianov V. M. & Bersan Ye. V. (2016). Problemy ta perspektyvy rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia"]*. Serii: Derzhavne upravlinnia, 281 (269), pp. 11—17.
6. Ivashkevych O. V. (2023). Shtuchnyi intelekt v akustytsi funktsionuvannia knyhozbiren Ukrainy. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, pp. 97—101. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2023.284672>.
7. Levchenko N. (2018). Akademichna biblioteka v systemi vyshchoi osvity. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 49, pp. 204—215.

8. Leha Ye. & Liashenko S. (2023). Metody ta alhorytmy otsiniuvannia tsyfrovoy infrastruktury zakladiv vyshchoi osvity. *Suchasnyi stan naukovykh doslidzhen ta tekhnolohii v promyslovosti*, 2 (24), pp. 90—103. DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2023.24.090>.
9. Bykova V. Yu. & Spirina O. M. [eds.]. (2014). *Naukovo-orhanizatsiini zasady proektuvannia merezhi elektronnykh bibliotek ustanov NAPN Ukrainy*. Kyiv : Atika.
10. Novalska T. V., Horban Yu. I., Bachynska N. A. & Prystai H. I. (2024). Publichni biblioteki Ukrainy yak skladova informatsiinoho sprotyvu rosiiskii ahresii. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, 65, pp. 69—82. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.065.05>.
11. Novalska Yu. (2024). Metodychna robota bibliotek Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 2, pp. 10—15. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.2\(331\).10-15](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.2(331).10-15).
12. Novytska T. L. & Sikora Ya. B. (2024). Suchasni tekhnolohii ta funktsionalni mozhlyvosti vykorystannia naukovykh elektronnykh bibliotek. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Serii "Pedagogika", Serii "Psiholohiia", Serii "Medytsyna"*, 11(45), pp. 700—713. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-700-713](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-700-713).
13. Onyshchenko O. (2021). Tsyfrovizatsiia — stratehichni shliakh rozvytku bibliotечної sfery. *Bibliotечnyi visnyk*, 4, pp. 3—9.
14. Perevoznyk T. V. (2020). Komiuniti-aspekty respektabelnoi biblioteki. *Bibliotечно-informatsiine seredovyshe yak draiver zmin ta innovatsii v osviti : materialy 2-i Vseukr. nauk.-prakt. konf, m. Kharkiv, 30 zhovt. 2020 r.* Kharkiv, pp. 65—69. Available at: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/13367/1/komiuniti_aspekty_respektabelnoi_biblioteki.pdf [Accessed 27.05.2025].
15. Puhach L. Yu. (2022). Perspektivy innovatsiinykh zmin u bibliotечnii diialnosti: pohliady vitchyznianskykh vchenykh. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, pp. 14—20. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2022.263800>.
16. Samokhina Zh. (2024). Vykorystannia instrumentariiu tsyfrovoho marketynhu v diialnosti bibliotek. *Bibliotечnyi visnyk*, 1, pp. 12—22. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.012>.
17. Stadnyk N. I. (2019). *Rozrobka prohramnoho zabezpechennia administruvannia bibliotечnykh danykh na osnovi vykorystannia systemy Koha iz vbudovanyim modulem katalohizatsii*. Ternopil. Available at: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/30637/4/dyplom_Stadnyk_K_2020.pdf [Accessed 27.05.2025].
18. Tiurkedzhy N. S. (2023). *Asystyvni tekhnolohii v dokumentno-informatsiinykh strukturakh: servisnyi pidkhid*. PhD. Kharkiv. derzh. akad. kultury. Kharkiv.
19. Cox J. (2023). The Position and Prospects of Academic Libraries: Strengths and Opportunities. *New Review of Academic Librarianship*, 29 (4), pp. 367—393. DOI: <https://doi.org/10.1080/13614533.2023.2238692>.

Надійшла до редакції 20.10.2025

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.12\(353\).16-22](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.12(353).16-22)
УДК 021:005.334](477)(045)

Галина Салата,

докторка історичних наук,
професорка кафедри інформаційної
діяльності та зв'язків з громадськістю КНУКіМ
salaty@bigmir.net
<https://orcid.org/0000-0002-2673-8463>

Надія Бачинська,

кандидатка педагогічних наук,
професорка кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю КНУКіМ
n.bachynska17@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3912-7108>

Кризова комунікація та соціальна реальність: інформаційна роль бібліотек в екстремальних ситуаціях

У статті досліджено інформаційну функцію бібліотек у контексті екстремальних ситуацій, зокрема воєнних конфліктів, пандемій і техногенних катастроф. Увагу зосереджено на специфіці кризової комунікації й трансформаціях соціальної реальності, що супроводжують ці виклики. В умовах інформаційної перенасиченості, недовіри до медіа та поширення дезінформації бібліотеки постають як соціальні інститути, здатні не лише забезпечити доступ до верифікованих знань, а й стабілізувати комунікативне середовище. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування й емпіричне підтвердження здатності бібліотек виконувати функції інформаційно-комунікаційних хабів у кризових обставинах. Методологічну базу дослідження становлять структурно-функціональний, соціокомунікаційний і порівняльно-аналітичний підходи, що дали змогу проаналізувати кейси діяльності українських бібліотек у 2020—2024 рр. Обґрунтовано доцільність інтеграції бібліотечних закладів у стратегії національної безпеки й управління кризами, окреслено перспективи підвищення їхнього потенціалу як осередків громадянської підтримки, довіри та інформаційної резильєнтності.

Ключові слова: бібліотеки; кризова комунікація; соціальна реальність; екстремальні ситуації; інформаційна безпека; дезінформація; інформаційна резильєнтність; комунікаційні стратегії; соціальна підтримка; інформаційно-комунікаційний хаб